

SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

In the Spring of 1934, Doctor Carl Gustav Jung with a group advanced students had engaged themselves with Nietzsche's strange and wonderful work Thus Spoke Zarathustra as their new topic. And when the group convened in May, they heard their mentor's warning that they all had an uphill and rocky path before them. However, their journey was destined to end before its natural culmination, drowned out by the alarms as the fateful summer of 1939 approached. C. G. Jung throws new light on Nietzsche's psyche as well as on the condition of the German collective psyche during those fateful years of 1934 to 1939.

Predavanje III

20. maj 1936.

Prof. Jung: Nadam se da shvatate da su „Blažena Ostrva“ veoma zamršeno poglavlje, teško i duboko. Sadrži probleme od najveće važnosti, i moram priznati osjećam se pomalo neodlučno u njegovom komentaranju jer nas vodi u dubine sa kojima se teško nositi. Sjetite se, stigli smo do onog paragrafa gdje on govori o mogućnostima našeg bića, barem kao velikih djedova Natčovjeka. On nastavlja:

„Bog je nagađanje: Ali, ja bih želio da vaše nagađanje ograničim na zamislivo.“

Možete li zamisliti Boga? – Ali, neka to znači da se ova vaša Volja za Istinom može pretvoriti u ljudski zamislivo, vidljivo i razumljivo. Svoj vlastiti razum ćete slijediti do kraja!“

Već smo se upoznali sa činjenicom da Niče uzima Boga kao čovjekovu nagađanje da nije čak ni pohvalno, i takođe izjavljuje da je Bog mrtav. Ovdje vidimo dublji razlog za taj posebni stav. To je manje ustupak duhu njegovog vremena nego ustupak, moglo bi se reći, njegovom vlastitom poštenju; on ne mari da stvori nagađanje koje seže izvan čovjekovog dometa. Ovaj stav je pripremio Kant; kao što znate Kant je pokazao na nepobitan način da se ne mogu praviti metafizičke pretpostavke.¹ I pored toga duh vremena je uticao na Ničea u velikoj mjeri u njegovoj pretpostavci da je Bog čovjekovo nagađanje; moglo bi se držati baš kao da je iskustvo. Kant je to ostavio otvorenim: jasno je vidio da je njegova intelektualna, filozofska kritika samo filozofska kritika i nije dodirula područje iskustva, posebno iskustvo stvari koje ne mogu podnijeti teološku kritiku. Vidite, on je živio u vrijeme kada se pretpostavljanje ili čak objašnjavanje svijeta kroz postojanje Boga uzimalo zdravo za gotovo. To je bila istina. Tada se smatralo prilično razumnim razmišljati na takav način.

Do osamnaestog vijeka praktično svaka naučna knjiga počinje sa stvaranjem svijeta od strane Boga, šestodnevno djelo. Bilo je apsolutno izvjesno, bez rasprave, da je Bog stvorio svijet i da dalje održava funkcionisanje svijeta. Ali, u Ničeovo vrijeme ta bivša neposredna izvjesnost izgubljena je iz vida, pa Ničeovo kazivanje da je Bog nagađanje nije samo ustupak duhu vremena,

¹ Kant je već pokazao da ne možemo imati znanje o svijetu noumena, to jest, o stvarima prije nego što su podvrgnute kategorijama ljudskog rasuđivanja. Iako je vjerovao da je nužno pretpostaviti slobodnu volju, besmrtnost duše i postojanje Boga tvrdio je da bilo koji „dokaz“ o takvim metafizičkim tvrdnjama završava u antilogizam u kojem se može istaći jednako dobar suprotni dokaz.

već je takođe i svijest kritičkog filozofa koja mu ne dozvoljava da pretpostavlja više nego što može dokazati, ili više nego što je u čovjekovom djelokrugu. Pretpostavljati poput dogmatske hrišćanske formulacije da je Bog beskonačan i vječan, ili da ima neke takve kvalitete apsolutno je vještačka pretpostavka i pošten čovjek nikad neće dati neki iskaz koji seže izvan granica čovjekovog razuma. To je kao da ste nekom obećali milion franaka poslije dvjesta godina; naravno za djesta godina vi nećete postojati, i što više nikad nećete imati toliki iznos na raspolaganju, tako da morate prevazići sebe. Stoga će se pošten i odgovoran mislilac suzdržati i ograničiti od stvaranja takvih pretpostavki. Naravno, zabluda je pretpostavka da je Bog samo nagađanje jer on može biti i iskustvo, ali priznavanje te mogućnosti doista je nestalo iz polja Ničeove vizije. Vidite, pretpostavka da je koncepciju Boga doista čovjek stvorio savršeno je tačna pretpostavka – niko je ne može osporiti, baš kao što se i slijepa vjera u dogmu ne može filozofski raspravljati. Dakle, on pita: „Možete li zamisliti Boga?“ Ne, ne možete; ne možete zamisliti nešto što je izvan čovjekovog dometa. Govoreći stvar je beskonačna vi niste stvorili beskonačnost, vi ste stvorili samo riječ. Stoga Niče kaže da je volja za istinom u čovjeku ono što mu zabranjuje da izmisli nešto što nije zamislivo čovjeku i da taj stav treba da bude pravilo mišljenja, kako niko ne može nikad pretpostavljati više od onog što može stvoriti. Tada, on kaže:

„I ono što nazivate svijet tek ćete stvoriti: ...“

Takođe, što se tiče prirode svijeta ne smijete praviti nikakve pretpostavke koje prevazilaze čovjekove granice, morate imati hrabrosti da stvorite svijet koji je doduše vještački i antropomorfan. Drugim riječima, morate priznati antropomorfnu kvalitet svih koncepcija. Dakle, to je stav koji sriječemo svaki dan; jer još uvijek smo skloni pretpostaviti da je naša naučna istina nešto više nego od čovjeka stvorena, da ima određenu

objektivnost i da nije samo relativna. Ali zapravo, što god dodirnemo ili iskusimo u okviru je naše psihologije. Ako bih tako nešto trebao da kažem profesoru filosofije on bi me ubio na licu mjesta, jer to znači ukidanje njegove pretpostavke da je njegovo mišljenje izvan psihologije. Ali, univerzalna slika svijeta psihološka je činjenica ili osobina iako je, priznajem, pod uticajem nečega što je izvan naše psihologije. Što je to ne znamo. Tu fizičar ima zadnju riječ: on će nas obavijestiti da se to sastoji od atoma i posebnih stvari unutar atoma, ali se ta hipoteza stalno mijenja i tu jasno moramo doći do određenog kraja. Ako ode malo dalje on počinje da spekuliše, tada upada u mišljenje i vjerovatno upada ravno u kolektivno nesvjesno gdje otkriva psihologa već u poslu. Spekulativni moderni fizičar sigurno će doći u vrlo blizak kontakt sa psihologom, a u stvari već ga ima.²

Tako Niče u svojoj velikoj strasti za istinom doista nosi najbolju kantovsku tradiciju, ali naravno on je takođe i dijete svog vremena kada je preovladavala zabluda da je Bog nagađanje ili koncept, a ne iskustvo.

„I kako bi podnijeli život bez te nade, vi razboriti? Nijeste se mogli roditi u nerazumnosti, niti u iracionalom.

Ali posve vam mogu otkriti moje srce, prijatelji moji: ali, da bogovi postoje kako bih podnio da ne postoje! Dakle. Bogovi ne postoje.“

Dakle, ovdje je glavna ideja da ako postoji nešto poput Boga to bi za čovjeka bilo katastrofalno, jer bi bio lišen svih svojih najvećih stremljenja i nada od strane bića beznadežno pretpostavljenog; tu bi već bilo savršeno biće. Tu bi već bila

² Oboje, Jung i švajcarski fizičar i nobelovac Wolfgang Pauli priložili su eseje za *Interpretaciju Prirode i Psihe*, prevod R. F. C. Hull i P. Silz (New York, 1955). Oni su uveliko pomogli jedan drugom da shvate odnos između psihologije i fizike. Vidite CW 8, Jung o Sinhronicitetu.

najkompletnija akcija ili predstava i kakva bi korist bila od traženja ili napora da se stvori nešto veliko ako već postoji? Zašto se gnjaviti oko toga? Osim toga, vjerovatno možete imati priliku komuniciranja sa tim vrhovnim bićem i od njega primiti nešto čemu ništa ne možete dodati; tako da možete poželjeti samo da ono nije tu da bi vi sami postali vrhovni. Ali, ako je već neko na mjestu koje ste planirali da zauzmete, ili, i dalje sa njim morate raditi ili prestati i odustati nakon što izgubite svaku nadu da stvorite nešto vrijedno truda. I tako on kaže: „Ako bogovi postoje kako ja mogu podnijeti da nema Boga! *Stoga*, bogovi ne postoje“. To je doista *hybris* (oholost, takođe *Hubris* grčki bog koji većinu vremena provodi među mrtvima, pp.), to ide predaleko. Ali pogledajte, sa Ničeovog stajališta kao i sa stajališta istorije Bog pati od ljudske definicije da je *summum bonum* (lat. – najveće dobro, pp) na primjer, takve definicije čine Boga ljudskim nagađanjem što je zapravo prilično bogohulno. Ako pretpostavite da je Bog *summum bonum* što je onda *infinum malum* (lat. – vrhunsko zlo, pp)?³ Ne možemo samo reći da je stvar krajnje dobra već takođe morate ustanoviti i najniže zlo, jer što je svjetlost bez sjenke? Što je visoko bez niskog? Lišavate božanstvo njegove svemoći i univerzalnosti lišavajući ga tamnog kvaliteta svijeta. Pripisati čovjeku beskonačno zlo i Bogu svo dobro učinilo bi čovjeka previše važnim: bio bi veliki kao Bog jer su svjetlost i odsustvo svjetlosti jednaki, pripadaju zajedno kako bi činili cjelinu. Pa, njegova koncepcija o Bogu nužno ga vodi u takav zaključak, ali što se tiče premise njegov zaključak je u pravu: Bog, kao što je bio zamišljan od prethodnih stoljeća nagađanje je, sasvim jasno. I niko ne pretpostavlja da je Bog neposredno iskustvo.

U hrišćanskoj crkvi mnogo govore o nužnosti vjerovanja u Boga, da stvarno postaje upitno da li Bog može biti iskustvo.

³ Jung je bio čvrsto uvjeren u dijalektiku suprotnosti, dokazuje da najveće dobro mora biti ograničeno najnižim zlom.

Vidite, ako imamo iskustvo nemamo potrebu vjerovati. Tako grčka riječ *pistis* koja znači povjerenje, odanost uopšte nije ono što mi podrazumijevamo pod vjerovanjem; ona znači odanost činjenici iskustva. Klasični primjer je Pavle koji je, možda u najgorem trenutku u svom životu, na putu proganjanja hrišćana u Damasku, bio bačen dolje sa tim iskustvom Boga. Tada je to znao, i to što je imao *pistis* znači da je zaglavio u to iskustvo, i nije išao dalje od te činjenice. Sve vjerovanje u svijetu to ne čini. U vjeri bi bilo moguće da neko ne doživi ništa. Naravno, moglo bi se nazvati milost ako je neko u stanju da vjeruje da je takvo iskustvo moguće; ako je neko za cijeli život lišen iskustva Boga, najmanje zaslužuje tu milost. Ali, bez iskustva Boga taj neko nema pravo da čini napor da vjeruje – to nikuda ne vodi. Nego, bolje je reći da je neko lišen toga. Pa, naravno kada se izvodi zaključak na takvoj nedovoljnoj premisi pomalo se ima nesiguran osjećaj i Niče pokazuje taj *sentiment d'incertitude*, (fr. – osjećaj nesigurnosti, pp) u sljedećoj rečenici: „Da, izvukao sam zaključak ...“

I tada dolazi na vrlo interesantno stajalište:

„Sada, međutim on mene vuče.“

Dakle, možete li to objasniti? Što se ovdje dogodilo?

Prof. Fierz: On je u svojoj vlastitoj zamci.

Prof. Jung: Očito. On može izvući zaključak da bogovi ne mogu postojati, ali sada je taj zaključak jači od njega. On je zarobljen. Kako to?

Dr Esher: To je postala autonomna energija.

Prof. Jung: Pa, moglo bi se reći da je ovaj zaključak da nema bogova iznenada preuzeo autonomni kvalitet, kao da je zaodjenut autonomnom energijom. To je poput opsesije; ta ideja je jača od njega, izvan njega. On je njena žrtva. To se uvijek događa kada pravite pogrešnu pretpostavku koja se odnosi na nešto istinito i vitalno; to onda pretpostavlja autonomni karakter. To vrlo lijepo možete vidjeti u slučaju kompulzivne neuroze.

Ti ljudi pretpostavljaju da ne postoji moralni zakon, da se mogu ponašati kao pravi đavoli na potpuno neodgovoran i nemilosrdan način, i da to ne smeta. Ili ljudi koji mogu izgledati prilično normalni ponekad misle da mogu ponekad učiniti nešto definitivno nemoralno, a budući da to nije javno poznato to je bez posljedica. U stvari, to je široko rasprostranjena ideja da samo ako to smeta drugim ljudima to je važno, da čak možete počinuti ubistvo ako niko ne zna. Ali, u stvari nije svejedno.

Sjećam se slučaja jedne žene koja je prije dvadesetak godina počinila ubistvo i bila je potpuno uništena. To je veoma pametno učinjeno; bila je vrlo inteligentna žena, lekar koja je mogla prikriti svoje tragove čudesno, i nije mogla razumjeti zašto je uništena jer niko ne zna. Posve je zaboravila da *ona* zna i da je ona čitava nacija ili možda i više. Vidite, nije bilo nacije na zemlji koja bi joj pružila gostoprimstvo; njeno je nesvjesno napravilo ugovor sa čitavim svijetom da joj ne daju sklonište. Zaboravila je da njen ego nije njena cjelokupnost; nije Sopstvo. Nije bilo važno što njen ego zna, ali je još neko bio u njoj, stvar koja je mnogo veća od nje, koja je rekla: počinila si ubistvo; za tebe nema mjesta u cijelom svijetu zato što to zna čitavi svijet. Jer mi smo čitavi svijet u nama; a ne u egu, da se podsjetimo – naš ego je u nama kao da je u velikom kontinentu ili u čitavom univerzumu. Njen je univerzum optužio za ubistvo i ona je pogubljena; u vječnom je zatvoru gdje god da je tako da je čitavo ljudsko biće iz nje uklonjeno. Na kraju se mogla samo baviti životinjama. Kod mene je došla kada joj je pas postao hrom, tada je to morala priznati svijetu tako što je meni priznala. Čak je nije sam ni pitao za ime, bio je to anonimn posao.

Zapravo, to je ono što se Ničeom dogodilo; bavio se situacijom koju nije razumio. Počeo je sa pretpostavkom da je Bog nagađanje sa čim se nije mogao nositi; izvukao je taj zaključak i onda je on sa njim vladao. Rekao je da takva stvar kao Bog ne može postojati i onda je Sopstvo, nesvjesno, reklo: „Sada si u

mojim rukama, zato što odbacuješ moje postojanje moja si žrtva.“ To je najodlučniji trenutak u cjelokupnoj drami *Zaratustre*. Biće povučen od tog nesvjesnog faktora i vidjećete u sljedećim poglavljima – ako ikad dođemo do njih – svjedočanstvo koje vrlo jasno pokazuje kako je u njemu radila stvar koja je odbačena. To mjesto objašnjava Ničeov život poslije pisanja *Zaratustre*, njegovu tragičnu sudbinu.

Predavanje IV

27. maj 1936.

* * *

„Doista, činio sam patnicima ovo i ono: ali sam činio uvijek nešto bolje, čini se, kada sam naučio da se bolje radujem“.

Naučite ovo!

„Otkad je čovječanstvo nastalo čovjek je uživao premalo: samo je to, braćo moja, naš prvobitni grijeh!“

Tačno, ako neko zna kako! To je veliki problem. Kako možete da uživate? Da li znate? Jednom je izvjesni psihijatar poslao upitnik švajcarskim psihijatrima tražeći definiciju sreće; on nije bio baš srećan čovjek i želio je da sazna od svih tih ljudi koji trebaju nešto da znaju o psihologiji što je tajna za sreću, kako je stvoriti, tako da bi mogao za sebe napraviti pun džak sreće. Dakle, što bi vi odgovorili? Kako možete naučiti da uživate?

Miss Hannah: Tim što ne pokušavate biti ništa drugo nego ono što ste.

Prof. Jung: To je samo prvi korak, ali to ne znači da doista možete da uživate u sebi. Ja bih rekao: „Budite zadovoljni i tada ćete uživati. Ne možete uživati ako niste zadovoljni. Ljudi misle da trebaju u nečemu uživati, ali sama stvar ne proizvodi uživanje ili bol, ona je nevažna, samo je pitanje kako je uzimate. Na primjer, ako imate izvrsno vino i ne volite vino, kako to da

vam pomogne. Morate biti sposobni da u njemu uživete. Pitanje je kako možete sebi napraviti užitak?

Mrs. Sigg: U Ničeovom slučaju to bi bilo više moguće da je razvio svoje inferiorne funkcije, osjećanje i senzaciju.

Prof. Jung: Tačno, u njegovom slučaju to je veoma jasno; bez osjećanja i senzacije kako može uživati u svom životu, svom svijetu ili u bilo čemu drugom? Potrebna vam je vrlo pristojna vrsta osjećanja da bi mogli uživati u nekoj stvari. Vidite, to mora do vas doći, uživanje je nešto što dolazi zapravo sa božjom milošću, i ako niste prirodni prosto poput primitivca u vašoj inferiornoj funkciji vi ne možete uživati, to je savršeno jasno; još uvijek morate da imate tu neposrednu svježinu djeteta ili životinje. Pa, što više prihvatate vaše neizdiferencirane funkcije više je vjerovatno da ćete više biti u mogućnosti da uživete u nečemu; uživanje sa svježinom djeteta najbolje je uživanje, i to je nešto previše prosto. Ako ste sofisticirani stvarno ne možete uživati; na primjer, uživete kad neko upadne u zamku koju ste postavili, ali neko plaća za vaše zadovoljstvo; to je ono što bih ja nazvao sofisticirano zadovoljstvo. *Die schönste Freude ist die Schadenfreude*, (njem. – najveća radost je radost zle namjere, pp.) je njemački iskaz – uživanje da neko upadne u rupu koju ste vi pripremili. Ali, stvarno uživanje nije na štetu bilo koga; ono živi samo po sebi, i samo ga imamo sa jednostavnošću i skromnošću, ako ste zadovoljni onim što imate pružiti. I naravno, dobićete ga od inferiornih funkcija jer one sadrže život, dok su više funkcije toliko iscijeđene i destilovane da sa njima možete imitirati neku vrstu uživanja pošto je to na štetu nečega drugog – neko drugi mora da uskoči i plati za to.

„I kad naučimo da u sebi bolje uživamo, onda ćemo zaboraviti da drugima zadajemo bol, i da se dovijamo bolu.“

Savršeno je tačno da premalo uživamo i zato se naročito zadovoljavamo u mučenju drugih ljudi. Na primjer, djeca koja su okrutna prema životinjama ili prema svojim bližnjima uvijek su

to djeca koja su mučena od roditelja kod kuće; i roditelji ih muče jer su i sami bili mučeni bilo od njih samih, ili od djeda i babe. Ako su djed i baba mrtvi roditelji oni nastavljaju svoje loše vaspitanje i muče sebe: misle to je njihova dužnost, da učine nešto neprijatno sebi to je njihova ideja o moralu. I budući da imaju takvo varvarsko vjerovanje prenose na svoju djecu takvu neprirodnu brutalnost; a zatim dijete muči životinje, dadilje ili drugove. Ljudi uvijek predaju ono što su dobili, pa što djeca čine vrsta je pokazatelja što roditelji čine djeci. Naravno, sve je to učinjeno nesvjesno. To je tipični protestantizam, to je naslijeđeni grijeh; te stvari prenose na sljedeće generacije i onda ih takođe na sebe prenose. Niče je mnogo toga znao, to je sasvim jasno. Ako bi ljudi samo uživali ne bi predavali toliko okrutnosti; tada ne bi uživali u neprijatnim stvarima i izbjegavali bi da ih čine. Tada bi mogli reći da su vrlo nemoralni, ali bi bili odgovorno nemoralni; imali bi vrstu moralne inferiornosti ali bi imali legitimnu kaznu i ne bi prenijeli na kaznu ono što su propustili da učine. Ali, budući da imaju osjećanje dužnosti i to zovu moral misle da ga moraju prenijeti, i sljedeće generacije su kažnjene na isti način.

„Zato perem ruku koja je pomogla patniku, pa takođe brišem i dušu.“

Ovo je apsolutno tačno pod pretpostavkom da je patnja zapravo samonanesena bijeda koja dolazi iz istih premisa pod kojima je i sam Niče patio, iz te posebne protestantske psihologije.

„Vidjevši patnika kako pati – bio sam posramljen od njegove sramote, a kad bih mu pomogao ogriješio bih se o njegov ponos.“

Vidite, to je tako samo kad Niče pretpostavi da je drugi patnik u istom sofisticiranom stanju u kojem je i on sam, ali to nije tačno. Ovdje je zakomplikovao sa sofisticiranošću pokušavajući da igra heroja. Ako se čovjek pokuša poistovjetiti sa herojskom figurom dok je zapravo u bijedi, naravno, vrlo je osjetljiv i

prilično je delikatno sa njom se nositi jer mu protivurječi njegova bijeda. To pokazuje da je inferioran jer svojim stavom želi da nas uvjeri da je veliki heroj, da je njegova patnja u potpunosti pobijeđena. Tada mu moramo pomoći da sakrije svoju bijedu, ali to je laž, i tada vaše ruke postaju prljave i morate ih oprati, i sasvim je u redu da se u tom slučaju stidite. Ali, ako se bavite pravom patnjom to je druga stvar; osjećati da morate oprati ruke poslije dodirivanja prave patnje samo je moguće kada ste i sami u stanju bijede koju ne želite priznati.

„Velike usluge ne stvaraju zahvalnost nego osvetoljubivost; i kad se mala dobrota ne zaboravi ona postaje izjedajući crv.“

Predavanje V

03. jun 1936.

* * *

Mrs. Baynes: Da li je istina da svaki vremenski period mora iznova pronaći svoj odnos prema iskustvu arhetipa? Na primjer, pustinjaci ne mogu reći da su svjesni iskustva na način kako mi razumijemo svijest.

Prof. Jung: Ne, ne mogu. Oni su živjeli u različito vrijeme i pod potpuno različitim okolnostima, pa se njihovo iskustvo nužno razlikuje od našeg. Možete vidjeti promjene kroz vjekove. To je najinteresantniji proces koji ja naravno ne mogu rasvijetliti bez vrlo pažljive pripreme.

Mrs. Baynes: Pa, ne trebamo samo reći da moramo imati komunikaciju sa Svetim Duhom, već moramo reći i da komunikacija postoji? To jest, moramo imati stav između nas i komunikacije prije nego što možemo reći da smo na nivou ovog perioda svijesti. Na primjer, uzmimo Votan arhetip koji očito danas obilazi svijet, mnogi ljudi doživljavaju ovaj arhetip, ali ne možemo reći da su ga svjesni jer su u njemu. Ali, ako smo na savremenom nivou moramo biti u stanju da kažemo: „To je arhetip“.

Prof. Jung: Da postuliranje određenih razlika ego svijesti od arhetipskog *Ergriffenheit*.⁴ Vidite, ta stvar je ovdje vrsta periodičnosti: naime, to je poput mentalnog ili psihološkog razvoja pojedinca u našem vremenu sukoba i konfuzije, vremenu poplave. Recimo da ste vrlo jednostrani i živite samo u dvo-dimenzionalnom svijetu, iza zidova, misleći da ste savršeno sigurni; onda iznenada more provali u njega. Preplavljeni ste arhetipskim svijetom i u potpunoj ste konfuziji. Tada se iznenada iz te konfuzije uzdigne izmirujući simbol – ne možemo reći „taj“ uprkos činjenici da je uvijek isti – to je arhetipski simbol ili simbol izmirenja koji ujedinjuje čovjekovu vitalnu potrebu sa arhetipskim uslovima. Tako ste napravili korak naprijed ka svjesnosti, dostigli ste viši nivo; pa to je, naravno, transcendentna funkcija jer prelazite sa jednog nivoa na drugi. To je kao da ste prešli veliku poplavu, potop, ili veliku rijeku i stigli na drugu obalu, pa ste preskočili prepreku. Zapravo, u tom novom stanju ponovo ćete se utvrditi, izgraditi nove zidove; jako dugo ćete živjeti na iskustvu te duhovne intervencije koju vam je dao izmirujući simbol. To ćete uzeti kao konačnu i određenu manifestaciju božanstva, ako ste religiozni možda i *pistis*, lojalnost vašem iskustvu. I to je način koji bi trebao biti čak iako morate ostati na tom nivou do kraja vašeg života, i mnogo ljudi to čine. Ova intervencija je rijetka: takvih iskustava imamo veoma malo. Imati otkrovenje izmirujućeg simbola ne događa se desetak puta u pojedinčevom životu.

Pa, sada ako je riječ o čitavom čovječanstvu onda jednom u toku vjekova ljudi upadnu u veliku konfuziju. Poplavljeni su, a izmirujući simbol je otkriven koji sada postaje istina: njemački termin *Weltanschauung* (Ideologija, pp.) to izražava.⁵ To postaje novi *pistis*, nova vjera i biće utvrđena zidovima. Braniće se. I to

⁴ *Ergriffenheit*: emocija.

⁵ Vidite, CW 16, par. 175 – 91, Jungov naslov „Psihologija i Filozofija Života“.

će funkcionisati sve dok zidovi izdrže. Onda odjednom puknu zidovi i stiže poplava, i imamo novo stanje u kojem treba da se objavi novi simbol, u kojem se možemo nadati objavi novog simbola. Naravno, mi to ne možemo učiniti jer to nije naše mišljenje, već je mišljenje nevidljivog mislioca koji čeka svoje vrijeme. Kada je stanje čovjeka takvo da nemamo više snage da se odupiremo ili suprotstavljamo sa našim idealima – stari ideali su najgori neprijatelji novim – i ako je naš otpor potpuno nestao – tada se može dogoditi manifestacija novog simbola. I tada, evolucija ide dalje kao što je uvijek išla. Da li je ovo jasno?

Mrs. Baynes: Pa, mislim da se to svodi na moje iščekivanje da znam da li transcendirajuća funkcija zahtijeva svjesnu percepciju kako bi se upotpunila.

Prof. Jung: Vidite, sve dok ne znate od čega patite vi nemate arhetipsko iskustvo. Ako ste na brodu koji tone i idete da igrate poker u zadimljenoj sobi ne primjećujući da su vaša stopoala mokra i da čitava stvar ide dalje nikad ne doživite katastrofu – mrtvi ste prije nego što bilo što primijetite. Sasvim je neophodno da iskustvo učinite svjesnim, da znate da ste protiv osnovne situacije. To je, naravno, prvi uslov. Opaziti situaciju nije jedini zadatak za svijest. Postoji još nešto: morate držati svoj posjed, boriti se za svoju vlastiti egzistenciju u poplavi. Ako jednostavno idete dolje znajući da idete dolje ne bavite se situacijom. Morate da plivate, da koristite sva moguća sredstva da se odbranite od poplave, morate se rvati sa arhetipovima – i kad ste stvarno protiv njih do posljednjeg daha otkrovenje se može dogoditi. No, ne možete predvidjeti kako je to moguće tako da morate pokazati borbu, držati svoj posjed. Obično, kad arhetipovi stignu ljudi upravo klonu – posve su uplašeni, sasvim izgubljeni. Tada, samo možete uzeti metlu i počistiti svoj nered ili vas neko mora podržati da bi bili sposobni da im se uopšte suprotstavite. Zapravo, oni ne razumiju da je arhetipska manifestacija od ogromne elementarne snage tako da je sve veći šok. Ako osoba koja nikad nije imala arhetipski san iznenada ima jedan, kako

poskoči! To je nevjerovatno. Sada imamo još jedno pitanje da se njime pozabavimo: „Hoćete li objasniti što ste mislili kad ste govorili o arhaičnim elementima Sopstva?“

Ovim pitanjem smo se već bavili u Seminaru, ali nije suviše ponovo preći preko terena jer je to veoma važan i uznemirujući problem. Vidite, arhetipovi znače arhaične elemente jer su oblici psihičkog života koji imaju vječnu egzistenciju. Postoje od pamtivijeka i nastaviće postojati neodređeno u budućnosti. I uvijek zadržavaju karakter koji mi zovemo „arhaični“, (*arche* znači početak ili načelo). Potiču od iskonskog stanja stvari i oblici su života koji djeluju sa najvećom učestalošću i pravilnošću. Iz funkcionalne tačke posmatranja mogli bi se opisati kao sistem ili funkcionalna cjelina koja sadrži sliku sukoba, opasnosti, rizika – kao i njegovo rješenje. To je tipičan aspekt arhetipa i stoga je koristan na mnogo načina: naime, kao preegzistirajuće rješenje prosječnih sukoba. Mislim, određenih sukoba i rizika poput arhetipa prelaska preko gaza, na primjer. Uvijek je arhetipska situacija posjednuta sa svim vrstama opasnosti kao što je proždernost od zmije ili progutanost od velike ribe, i heroj uvijek nešto radi kako bi izašao iz opasne situacije, ili se sa njima bori ili se oslobađa kada je uhvaćen. To je uski prolaz, ili su dvije stijene sudarene, ili usta čudovišta, i tako dalje. Pa, ovi arhetipovi čine takozvane arhaične elemente Sopstva.

Prema definiciji Sopstvo je ukupnost svih psihičkih činjenica i sadržaja. S jedne strane, sastoji se od naše ego svijesti koja je uključena u nesvjesno kao što je mali krug uključen u jedan veći. Pa, Sopstvo nije samo nesvjesna činjenica već takođe i svjesna činjenica: ego je vidljivost Sopstva. Naravno, Sopstvo u egu postaje samo nejasno vidljivo, ali ćete pod povoljnim uslovima dobiti ispravnu ideju o njemu kroz ego – ne sasvim istinitu sliku jer to je pokušaj. Vidite, to je kao da Sopstvo pokušava da se manifestuje u vremenu i prostoru, ali budući da se sastoji od toliko elemenata koji nemaju kvalitete vremena i prostora ne mogu se zajedno dovesti u prostor i vrijeme. I ta nastojanja

Sopstva da se manifestuje u empirijskom svijetu i prostoru rezultiraju u čovjeku, on je rezultat pokušaja. Onoliko koliko Sopstvo ostaje vani ne ulazi u ovaj trodimenzionalni svijet iskusta. Dakle, Sopstvo se sastoji od najnovijih akvizicija ego svijesti, a sa druge strane od arhaičnog materijala. Sopstvo je činjenica prirode i uvijek se pojavljuje kao takvo u neposrednom iskustvu, u vizijama i snovima, i tako dalje; ono je duh u kamenu, velika tajna koja mora biti otkrivena, izdvojeno je iz prirode jer je zakopano u samoj prirodi. Takođe je veoma opasno, jednako opasno kao arhetipska invazija, pošto sadrži sve arhetipove: moglo bi se reći arhetipsko iskustvo je iskustvo Sopstva. Personifikacija je prirode i nečega što se u prirodi može doživjeti, uključujući i ono što zovemo Bog.

Stoga se pojam Sopstva često miješa sa idejom o Bogu. Ja to ne bih činio. Rekao bih da bi pojam Sopstvo treba biti rezervisan za sferu koja je unutar dometa čovjekovog iskustva, i trebamo biti vrlo pažljivi da ne koristimo riječ Bog previše često. Kako je koristimo graniči se sa drskošću; neispravno je previše često koristiti takav koncept. Iskustvo Sopstva je tako čudesno i tako potpuno da je, naravno, čovjek u iskušenju da koristi koncepciju Boga da bi ga izrazio. Mislim da je bolje to ne činiti jer Sopstvo ima poseban kvalitet specifičnog bića, još i univerzalnog. Ono je ograničena univerzalnost i univerzalna ograničenost, paradox; tako da je relativno univerzalno biće i stoga ne zaslužuje da se zove „Bog“. O njemu možete misliti kao o posredniku ili hijerarhiji svake proširene figure Sopstva dok neka ne stigne do koncepcije božanstva. Pa, taj termin Bog trebamo rezervisati za daleko božanstvo koje treba biti jedinstvo svih pojedinačnih kvaliteta. Sopstvo bi bilo prethodna faza, biće koje je veće nego čovjek i koje se pokazuje određeno; da je mislilac naših misli, izvršilac naših djela, tvorac naših života, ali je još uvijek unutar dometa čovjekovog iskustva. I ta stvar se sastoji od arhaičnih elemenata, od svih sumnjivih stvari sa kojima se moramo boriti. Jer se moramo boriti sa Sopstvom. Sopstvo nije *naizgled*

neprijateljsko. Ono je stvarno neprijateljsko – takođe je, naravno, suprotno. Nije samo naš najbolji prijatelj, već takođe i naš najgori neprijatelj; pošto ne vidi kao da nije svjesno vremenskih i prostornih uslova. Moramo Sopstvu reći: „Pa, ne budi slijepo; za ime Boga budi razumno! Ja ću uraditi najbolje što znam da ti pronađem mjesto u ovom svijetu, ali ti ne znaš uslove. Ti ne znaš što znači služenje vojnog roka, poreznici ili ugled. Nemaš pojma o životu u vremenu i prostoru. Pa, ako želiš da za tebe nešto uradim, ako želiš da ti pomognem da se manifestuješ moraš biti razumno i čekati. Ne treba ti oluja u meni. Ako me ubiješ gdje su ti stopala?“ To je ono što sam ja, (ego).

Sopstvo pravi velike zahtjeve i može stvarno zahtijevati previše. Jer ono je sljedeća manifestacija nesvjesnog tvorca koji je stvorio svijet u čudesnom snu. Milionima godina je pokušavao da stvori nešto što ima svijest, nešto poput čovjeka. Prvo je pokušao sa žabama, sa stvari koja ima dvije ruke i noge, i nema rep, ali bila je hladnokrvna, i to nije funkcionisalo. Tada je izvukao zaključak da mora imati toplu krv, da očigledno samo topla krv uspijeva da proizvede snažnu svijest i usavršeni mozak. Prvo je pokušao da stvori skelet izvan tijela i našao je da to nije dobro, i onda ga je napravilo unutar tijela. To je način na koji stvar funkcionise: zadržalo se milionima godina da proizvede ovaj efekat. Ali ne pokazuje preveliku promišljenost. To je upravo slijepo eksperimentisanje: osjećate taj slijepi nagon koji želi da dođe u iskustvo, i on je lijep i lukav, i zao, kao što je priroda. I vi ste pionir tog nagona, videća i slušajuća glava i pametne ruke sa kojima trebate da stvorite oblik, stvorite prostor i iskustvo za tu stvar koja želi da postane. Taj nagon je uvijek u vašoj pozadini koji vas uvijek prisiljava na prilično sljepilo i kad postane prilično loše vi kažete: „Budi razumno, prevazilaziš me. Kakva korist od toga“? Ali, samo to možete reći. Ali, ako lažete i pokušate prevariti slijepog tvorca, jaoj vama. To je kao igra vode koja uvijek pronađe rupu kroz koju iscuri. Pa, graditelj brane kaže: „To je đavo od rijeke: uvijek u temeljima nađe mjesto gdje je kamenje malo slabije i

potkopava ga – zašto ne gdje je kamenje dobro?“ Ne, tačno, to je lukavstvo prirode: gdje god leži slaba tačka, gdje god pokušate da obmanete kreativno božanstvo tu ćete biti ugroženi. Ne pomaže vam da varate, ne pomaže vam da kažete: „Ne, to je nemoguće“. Samo je nemoguće kada je argumenat nepromočiv; onda je stvarno nemoguće da se argument čuje.

Jer, Tao je priroda vode: uvijek pronalazi najdublja mjesta, i naravno potkopat će slabu tačku; varanje nije moguće, vi sebe potkopavate sa pogrešnim iskazima. Pa, uvijek morate biti veoma oprezni i razmotriti vašu situaciju prije nego što kažete: „To je stvarno previše, ja to ne mogu uraditi“. Inače, ispira zemlju ispod vaših stopala i vi se iznenada okliznete. Trebate prvo pokušati, i ako je stvarno nemoguće to morate tako reći. Tada će se to čuti: to je arhetipski trenutak u kojem se događa intervencija Svetog Duha. Tada vaša gradnja sa silama prirode stvara takav afinitet između arhetipskog svijeta i vašeg jadnog pokušaja svijesti pa postanete ponovo jedno sa arhetipskim svijetom, i to je trenutak božanskog otkrovenja.

Pa, o Sopstvu možete reći sve; možete reći da je đavo, bog, ništa osim priroda. Vaš je najgori porok ili vaše najviše uvjerenje, ili vaša najveća vrlina. Baš je sve – totalitet. Možete reći da je čak i Sveti Duh. Ono je pobjeda božanskog života u metežu prostora i vremena. Uspjeh je da se moglo manifestovati u prostoru i vremenu, da se moglo probiti u iskustvo i pojaviti u svijetu; i kada patite ili uživate u takvoj pobjedi vi uspijevate u davanju šireg prostora za postojanje Sopstva. Ne znam ništa istinitije od činjenice da nešto želi da živi, da postoji, da se razvije; tigar želi da bude tigar, cvijet želi da bude cvijet, i zmija zmija, a čovjek čovjek. Svi oni žele da postoje i da se pojavljuju. I mi želimo da uvećamo našu svijest. Što god znamo ili ne znamo nije bitno. Ako možemo stvoriti uspješan život uz pomoć božanskog posredovanja ispunili smo smisao našeg postojanja. Naravno, o tome možemo spekulirati – zašto bi tako trebalo biti – ali nikada nećemo znati zašto je to tako. Mislim da je korisno

imati prave ideje, a ja neku ideju zovem pravom ili istinitom kada je korisna: to je jedini kriterijum.

Na primjer, kako možete znati da je određeno voće dobro ili otrovno? Jedite ga i tada ćete vidjeti; ako je dobro i hranljivo, ako vas ne otruje to je ono što ja zovem istinom. I na isti način, ako me istina hrani kada je jedem kažem to je dobra istina. Ako ne znam treba li da pretpostavim da li je čovjekova duša besmrtna ja je jednostavno probam: jedem besmrtnost i vidim kako utiče na moju probavu. Ako loše utiče ja je ispljunem i nikad je više ne jedem. Ako ima pravi učinak na moj nervni i mentalni sistem ja pretpostavljam da je to pravi način. I tako možemo pretpostaviti mnoge stvari ukoliko se slažu sa našim funkcionisanjem. Ako se slažu sa životom baš su dobre kao istine. Možda ne znate da li je tijelu potrebna so tako da se suzdržavate da je jedete, i imate loše posljedice – patite od nedostatka soli; da li znate zašto smeta: nedostatak soli je dovoljan i vi ćete biti povrijeđeni. Pa, kad je određena istina odsutna patićete i bićete nesrećni, a ako može biti prihvaćena i ako se slaže sa vašim nervnim sistemom to je dobra stvar. To je jedini moj kriterijum; ako se slaže to funkcioniše. Vidite nama je dopušteno, čak moramo da spekuliramo o određenim stvarima: zašto je, na primjer, potrebna tolika galama oko čovjekove svijesti. Zašto je bio potreban taj nagon da čovjek postane svjestan? To je predsvjesni nagon; nekad je čovjek bio sasvim nesvjestan, i onda je prisiljen na svijest, najtragičniji poduhvat. Bilo bi mnogo bolje da je prestao uvećavati svijest jer to znači više mašina, više tragedije, veću distancu od prirode; ali, idemo dalje. Prisiljeni smo od stvari koja misli prije nas, da želimo prije nas, tako da pretpostavljamo da božanstvo zahtijeva od čovjeka svijest.

Ali, ako pogledamo njegova djela koja milionima godina možemo posmatrati u studiju paleontologije i antropologije, vidimo da je čitava stvar otišla na neregularan način. U tome nikad nije postojalo previše sistema uprkos previše pametnom biću, pa pretpostavljamo da stvaranje nije sistematski pokušaj

već je samo brljanje i eksperimentisanje, i konačno padanje pravo, manje ili više. To je zaključak koji stiže i zapanjuje nas. Ukoliko neko nešto zna o prirodnoj nauci može vidjeti kako se završava nepotpun pokušaj. Prilično je pametno da voda dostiže svoju najveću gustinu na četiri stepena Celzijusa iznad nule; da to nije tako naše rijeke, jezera i mora bili bi ispunjeni ledom koji se nikad ne otapa, a klima na zemlji bila bi nepodnošljivo hladna. I da to nije tako naše stvaranje konačno ne bi bilo moguće.

Pa, pod tim uslovima dozvoljeno nam je da spekuliramo jer tvorac je slijep, potrebno mu je videće oko svijesti i zato je napokon stvorio čovjeka, koji je bio veliko otkriće. On može nešto reći. Može postati svjestan da živi u trodimenzionalnom prostoru. Tvorac je stvorio prostorno vremenski kavez, od prostora je odvojio četvrtu dimenziju, i od prostora i tri preostale dimenzije formiran je čudestan kavez u kojem se stvari mogu razdvajati. I kada je pridodato vrijeme različiti uslovi koji su se razvili u prostoru mogli su se proširiti u vremenskoj dimenziji. Postoji širenje u prostoru i širenje u vremenu tako da se stvari mogu vidjeti jasno, mogu se razlikovati – i to je mogućnost svijesti. Ako nema razlikovanja ni svijest nije moguća. Svijest znači razlikovanje. Da bi ljudi mogli reći: „ovo je ovo, a ovo je ono“ najveće je otkriće. Tako je čovjek postao izuzetno važan.

Ali, to nije bio samo čovjek. On je nosilac te najdragocjenije svijesti, i potreba da postane svjestan postala je strast jer je veoma tražena. Onda smo kroz otkrovenje hrišćanske simbolike naučili najvažniju činjenicu, da je božanstvo pronašlo sredstvo u čovjekovoj psihi da se ponovo rodi, da se rodi kroz čovjeka. To je poruka, veliko simboličko učenje; i to naravno povećava čovjekovu svjesnu psihi do prevelikog stepena. Ona postaje božanska kolijevka, materica, tajna vaza u kojoj će božanstvo biti zaključano, u kojoj se prenosi i rađa. To je stvarno veliki *euangelion*, (starogrčki jezik Koine – jevanđelje, pp). Tako da moramo gledati na čitavo ovo pitanje čovjekove svijesti, čovjekovog uma, i tako dalje, iz sasvim novog gledišta.

Zapravo, to je sve, naravno, spekulacija, ali kažem vam to je savršeno dobro za moj sistem, i za vas takođe može biti ukoliko možete napraviti takvu spekulaciju, i ukoliko možete posmatrati kako ta stvar raste u vama. Inače, to ne znači ništa, bila bi puka krađa ako ukradete moje riječi i sa njima pobjegnute. Ali, ako posmatrate nešto što izgleda da je prava supstanca koja raste – kada je sami pronađete – ne samo na jednom mjestu već i na mnogim tada je možete jesti, i ona će vas hraniti. Da sam vam samo ispričao priču o toj biljci vi bi samo pojeli moje riječi i ostali prazni; znate da imate krtolu u Americi, ali ovdje ništa nijeste vidjeli. Ali, ako negdje pronađete krtolu vi znate da je to biljka koja se može jesti, i da je hranljiva. To je moje stajalište za spekulacije. Pa, otišli smo malo dalje od izvornog problema arhaičnih sadržaja, ali takvo pitanje ne možemo riješiti bez uzimanja u obzir ostalih aspekata problema.

Mrs. Sigg: Čini se da nas je sve što ste rekli dovelo do našeg poglavlja, jer je nedostatak te istine koju ste nam sada objasnili o Sopstvu bio uzrok svih Ničeovih patnji. On u Boga nije mogao vjerovati. Bog o kojem je Niče učen nije imao arhaični element u sebi. Nije bilo šanse – on nije smio – da raspravi stvar sa Bogom, jer to nije protestantsko gledište. Bio je u veoma teškoj poziciji: osjećao je potrebu, i sebi nije mogao pomoći.

Prof. Jung: Mogao se samo na sebe ljutiti što nije pokušao da to učini.

Mrs. Sigg: Ali, da je imao ovu koncepciju o Sopstvu?

Prof. Jung: O, da, nadam se da bi ova hrana bila dobra za njega, ali očigledno nije dobio pravu krtolu.

Preveo i uredio: **Ilija Kapičić**